

23. Буяк Л.М. Модель економічної корисності учасників товарної взаємодії / Л.М. Буяк, В.К. Паучок // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2010. – Вип. 23. – С. 263-279.

24. Чернавский Д.С. О проблемах физической экономики / Д.С. Чернавский, Н.И. Старков, А.В. Щербатов // УФН. – 2002. – Т. 172, № 9. – С. 1945-1066.

25. Гнатів Б.В. Математичне моделювання економічних процесів методами нерівноважної статистичної механіки / Б.В. Гнатів, Р.М. Токарчук, П.П. Костробій, М.В. Токарчук // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – Сер.: Фізико-математичні науки. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка". – 2011. – Вип. 696, № 696. – С. 93-100.

26. Буяк Л.М. Стохастично-резонансний перехід економіки середньовічних країн Західної Європи у високопродуктивний стан / Л.М. Буяк, В.К. Паучок // Науковий вісник Чернівецького університету. – Сер.: Економіка. – Чернівці : Вид-во "Рута". – 2008. – Вип. 368-369. – С. 102-106.

27. Буяк Л.М. Модель впливу державного регулювання на стан перехідної економіки / Л.М. Буяк, В.К. Паучок // Економіст : наук. журнал. – 2009, № 11. – С. 46-50.

28. Гнаевич Н.В. Деякі ознаки типологічної ідентичності суспільства "вільного ринку" і комуністично-фашистських режимів / Н.В. Гнаевич, В.К. Паучок // Мандрівець: журнал гуманітарних студій. – К. : Вид-во "Києво-Могилянська академія". – 2008. – № 4. – С. 26-33.

Паучок В.К. Математическая модель возможной открытой экономики Украины

Описана математическая динамическая модель возможной открытой экономики Украины. В модели принято во внимание аграрное и промышленное производство, проектирование и производство сельхозтехники и средств промышленного производства, прикладные и фундаментальные научные исследования. Учтены детерминированные и случайные коммерческие связи между названными группами участников хозяйственных отношений, прямое и косвенное влияние фундаментальной и прикладной науки на производство. А также – импорт всех видов продуктов, возможность платного доступа к результатам иностранных научных исследований и затраты на демонтаж старых и введение в эксплуатацию новых производственных фондов. Экономические процессы описаны динамикой капитала, производственных фондов, земли и динамикой ценообразования. На основе динамических переменных модели установлены критерии, необходимые для совершенствования и развития экономики. На основании этих критериев и качественного анализа решений модели показано, что в нашей стране возможно или возникновение сложной открытой экономики, или наоборот, – ее упрощение и превращение на колониальное дополнение экономик Запада или Востока.

Ключевые слова: экономика Украины, математическое моделирование, физическая экономика, теоретическая экономика, экономическая политика, колониализм.

Pauchok V.K. A mathematical base model of socio-economic processes is in the countries of European Union

The mathematical dynamic model of possible open economy of Ukraine is described. An agrarian and industrial production, planning and production of farming machines and industrial capital goods, applied and fundamental scientific researches, is accepted into account in a model. The determined and casual commercial copulas are taken into account between the adopted groups of participants of economic relations, direct and indirect influence of fundamental and applied science on a production. And also is an import of all of types of products, possibility of requiring payment access to the results of foreign scientific researches and expense on dismantling of old and introduction to exploitation of new production funds. Economic processes are described the dynamics of capital, production funds, earth, and dynamics of pricing. On the basis of dynamic variables of model criteria, necessary for perfection and development of economy, are set. It is rotined on the basis of these criteria and quality analysis of decisions of model, that in our country is possible or origin of difficult open economy. Or vice versa, is its simplification and transformation on a colonial appendix to the economy of the West or the East.

Keywords: economy of Ukraine, mathematical design of economy, physical economy, theoretical economy, economic policy, colonialism.

6. ОСВІТЯНСЬКІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 336.13:378

*Проф. С.В. Васильчак, д-р екон. наук;
магістрант М.М. Гуменчук – Львівський ДУВС*

РИНОК ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Графічно представлено сучасну освітню систему України і відповідно до неї проаналізовано розвиток кожної сфери системи освіти у Львівській області, зокрема це: дошкільні навчальні заклади, загальноосвітні навчальні заклади, професійно-технічні навчальні заклади та вищі навчальні заклади, визначено найважливіші зовнішні і внутрішні загрози у сфері освітніх послуг у контексті економічної безпеки держави та запропоновано альтернативні шляхи створення ефективної системи ринку освітніх послуг.

Ключові слова: освіта, ринок освітніх послуг, освітня система, загроза.

Актуальність теми. У глобалізованому світі освіта і наука стали визначальними чинниками людського розвитку, вони є безальтернативним засобом національного самоутвердження. Повноцінним учасником глобальної економіки може бути лише та країна, в якій інтелектуальні професії стали масовими, а інвестиції у розвиток людського потенціалу – вагомими і ефективними. Країни, які свого часу зробили ставку на науку і освіту, тепер стали світовими лідерами.

У системі ринкових відносин будь-якої країни сьогодні особливе місце відводять ринку надання освітніх послуг. У сучасному суспільстві важливою проблемою, яка потребує ґрунтовного аналізу та раціональних шляхів вирішення, є проблема формування і розвитку ринку освітніх послуг на національному рівні, а також виникнення загроз, які впливають на перспективний розвиток цієї сфери.

Стан дослідження. Теоретичним і практичним питанням формування національного ринку освітніх послуг приділено увагу у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених. Значний внесок у дослідження цих проблем зробили провідні українські вчені Т. Боголіб, С. Буковинський, О. Василюк, В. Гейць, В. Глущенко, А. Даниленко, А. Криклій, В. Кудряшов, В. Куценко, Е. Лібанова, І. Лук'яненко, І. Лютий, Н. Новіков, Т. Оболенська, К. Павлюк, Д. Полозенко, Г. П'ятаченко, П. Саблук, В. Федосов, О. Чубукова, І. Чугунов, С. Юрій.

Враховуючи важливі праці вчених у цій сфері, варто зауважити, що у вітчизняній економічній літературі бракує досліджень, які стосуються проблеми забезпечення економічної безпеки національного ринку освітніх послуг на рівні держави. Через відсутність вагомого дослідження сучасних загроз в системі освітніх послуг методично не визначено складові механізми забезпечення економічної безпеки цього ринку в умовах високого ризику функціонування його суб'єктів.

Мета дослідження. У зв'язку з цим виникла потреба пошуку сучасних напрямів удосконалення механізмів забезпечення системи економічної безпеки в сфері освітніх послуг.

Результати дослідження. З розвитком глобалізаційних процесів посилюється роль фактора знань, що стають в сучасних умовах товаром. Нині конкурентоспро-

можність економіки країни визначається не обсягом природних і виробничих ресурсів, а насамперед інтелектуальним потенціалом та здатністю генерувати нові знання.

В умовах формування економіки знань, необхідно враховувати визначальні фактори конкурентоспроможності країни: швидкий розвиток ринку знань; широке використання інновацій; активний розвиток соціальної сфери [3, с. 8]. Отже, вдосконалення функціонування освітньої сфери і, зокрема, ринку освітніх послуг як провідного елемента соціальної сфери, є необхідною передумовою практичної реалізації мети держави з соціально орієнтованою економікою до зростання життєвого рівня населення.

В Україні початком існування системи освіти можна вважати період виникнення освітніх установ. Сучасна освітня система в Україні представлена дошкільною, загальною середньою, професійно-технічною, вищою і післядипломною освітою (аспірантура та докторантура) (табл.).

Табл. Сучасна освітня система України

Освіта	
До дошкільних навчальних закладів	належать ясла, ясла-садки, дитячі садки, ясла-садки сімейного, комбінованого, компенсувального типу (спеціальні та санаторні), навчально-виховні комплекси тощо.
Відсоток охоплення дітей	дошкільними закладами розраховується як відношення чисельності дітей у дошкільних закладах до загальної чисельності дітей відповідного віку на початок наступного за звітним року.
До загальноосвітніх навчальних закладів	належать школи, ліцеї, гімназії, колегіуми, навчально-виховні комплекси (об'єднання), санаторні школи всіх ступенів, а також спеціальні школи.
Загальноосвітні навчальні заклади	першого ступеня (початкова школа) забезпечують початкову загальну освіту, другого ступеня (основна школа) – базову загальну середню освіту, третього ступеня (старша школа) – повну загальну середню освіту.
Професійно-технічні навчальні заклади	навчальні заклади для забезпечення потреб громадян у професійно-технічній освіті. Випускнику професійно-технічного навчального закладу, який успішно пройшов кваліфікаційну атестацію, присвоюють кваліфікацію "кваліфікований робітник" з набутої професії відповідного розряду (категорії).
До вищих навчальних закладів	належать технікуми, училища, коледжі, інститути, консерваторії, академії, університети тощо. Відповідно до статусу вищих навчальних закладів встановлено чотири рівні акредитації: I – технікуми, училища, II – коледжі та інші привілейовані до них заклади, III і IV – академії, університети, інститути, консерваторії. Вищі навчальні заклади здійснюють підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями: – молодший спеціаліст – забезпечують технікуми, училища, інші вищі навчальні заклади I рівня акредитації; – бакалавр – забезпечують коледжі, інші вищі навчальні заклади II – IV рівнів акредитації; – спеціаліст, магістр – забезпечують вищі навчальні заклади III і IV рівнів акредитації. У рамках удосконалення державного статистичного спостереження з питань вищої освіти змінено методологію формування показників, які характеризують прийом до ВНЗ і випуск фахівців.
До вищих навчальних закладів	Так, починаючи з 2004/05 навчального року наводять дані про прийом на початковий цикл навчання (тобто про студентів, які тільки розпочали навчання у ВНЗ) та випуск фахівців (без тих, що продовжують навчання з метою здобуття більш високого освітньо-кваліфікаційного рівня) [4].

Проаналізуємо розвиток кожної із сфер сучасної системи освіти на прикладі Львівської області. Дошкільні навчальні заклади – це фундамент сучасної системи безперервної освіти. Тому дуже важливо у складних фінансових обставинах забезпечити хороші стартові умови для всіх дітей, щоби зробити цей фундамент міцним. Дошкільна освіта Львівщини вирізняється в Україні найвищою динамікою свого розвитку. На початок 2013 р. в області функціонували 694 дошкільні навчальні заклади, де виховувалось 65,1 тис. дітей. Це на 29 закладів та 3,7 тис. дітей більше, ніж на початок 2012 року.

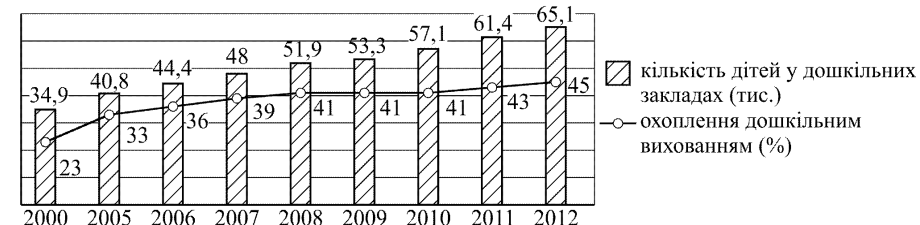

Рис. 1. Кількість дітей у дошкільних закладах та охоплення дошкільними вихованнями (на кінець року) (складено за даними [1])

Серед дошкільних закладів – 236 дитячих садків, 282 ясла-сади та 176 навчально-виховних комплексів. Дошкільних закладів загального розвитку працювало 573, санаторних – 7, закладів компенсуючого типу для дітей, які потребують корекції фізичного чи розумового розвитку, – 11. З короткотривалим режимом перебування (4-6 годин) функціонували 176 дошкільних навчальних закладів, де виховували 3,8 тис. дітей. За попередніми даними, у 2012 р. 45 % дітей віком від 1 до 6 років відвідували дошкільні навчальні заклади (у 2011 р. – 43 %). На 100 місць у дошкільних закладах у середньому припадало 144 дитини, з них у містах – 149, у селах – 127. У Львові цей показник становив 166 дітей у розрахунку на 100 місць. Кількість дітей перевищувала нормативну кількість місць у 76,5 % дошкільних закладів області.

Ця ситуація пояснюється тим, що у зв'язку із покращенням демографічної ситуації, збільшується кількість дітей дошкільного віку від 1 до 6 років. Значне збільшення дитячого населення та кількості звернень батьків щодо влаштування дітей у дошкільні навчальні заклади призвело до перевищення норм наповнюваності груп у ДНЗ, відсутності у них вільних місць. Тому, на сьогодні значну кількість дітей дошкільного віку попередньо записують у чергу для того, щоб бути в зарахованими через певний проміжок часу у ДНЗ.

Що стосується загальноосвітніх навчальних закладів, то ситуація тут спостерігається зовсім інша. Цю ситуацію графічно представлено на рис. 2.

Отож, кількість дітей зменшується з кожним роком. Так, кількість учнів в 2010/2011 навчальному році становила 263,5 тис. осіб, це на 11,9 тис. учнів менше ніж навчалось у 2009/2010 році. Відповідно, із зниженням кількості дітей, загальна кількість загальноосвітніх закладів зменшується. Така ситуація спостерігається і в сільській місцевості, а саме: зменшується кількість навчальних закладів та й ще якість освіти не відповідає належному рівню.

Рис. 2. Кількість учнів у загальноосвітніх навчальних закладах, тис. осіб (складено за даними [1])

Що стосується професійно-технічних закладів, то можна стверджувати, що ситуація із учнями у цих закладах перебуває на більш стабільному рівні, чого не можна сказати про підготовку кваліфікованих робітників (рис. 3)

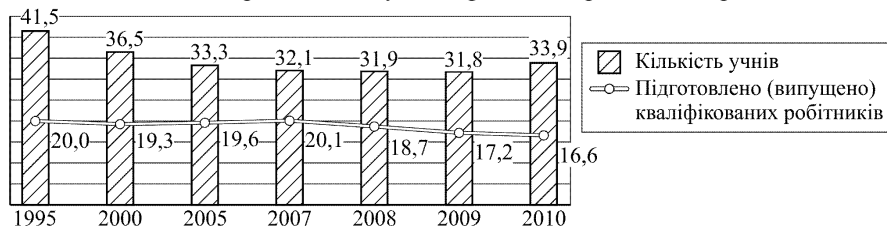

Рис. 3. Кількість учнів професійно-технічних навчальних закладів, тис. осіб (складено за даними [1])

Як випливає із даних, наведених на рис. 3, рівень підготовки кваліфікованих робітників спадає. Така тенденція почала проявлятися із 2008 р. Що стосується вищих навчальних закладів, то на Львівщині підготовку спеціалістів з вищою освітою здійснювали 22 самостійні вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації та стільки ж – I-II рівнів акредитації. З них – 12 університетів, 6 академій, 4 інститути, 13 коледжів, 6 училищ та 3 технікуми. Статус національних мають 6 університетів та 2 академії.

На початок 2012/2013 навчального року у вищих навчальних закладах здобували освіту 146,4 тис. студентів, зокрема 126,1 тис. у закладах III-IV рівнів акредитації та 20,3 тис. студентів – у закладах I-II рівнів акредитації. Наочню це можна зобразити на рис. 4.

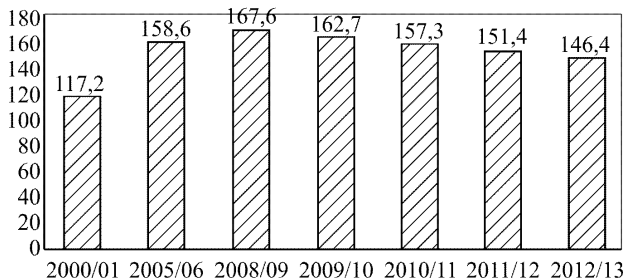

Рис. 4. Кількість студентів у вищих навчальних закладах Львівської області, тис. осіб (складено за даними [1])

Внаслідок демографічних змін з 2009/2010 навчального року кількість студентів у вищих навчальних закладах почала скорочуватись. Так, у 2012/2013 навчальному році, порівняно із попереднім, кількість студентів зменшилась на 5 тис., а це становить 3,3 %, відносно 2008/2009 навчального року – на 21,2 тис. (12,6 %).

Порівнюючи з 2000/2001 навчальним роком кількість студентів, що навчаються у вищих навчальних закладах Львівщини, є значно більшою – на 29,2 тис. осіб, а саме на 24,9 %. Така ситуація, яка представлена на рис. 4, склалася через нестабільну демографічну ситуацію. Попри всі розглянуті негативні аспекти, як у державі, так і у Львівській області, є значні досягнення в освітній сфері. Однак існують явні загрози в освітній галузі. Загалом їх можна класифікувати на внутрішні та зовнішні.

До внутрішніх загроз можна віднести погіршення якості та ефективності професійної освіти, її не конкурентоспроможність через:

- недостатнє фінансування освіти;
- застарілу матеріальну базу, відсутність у більшості ВНЗ науково-технічної (НДІ, КБ, дослідних виробництв тощо) та інноваційної інфраструктури (техно-парків, технологічних центрів, інкубаторів технологічного бізнесу тощо). Рівень зношеності основних фондів освітніх закладів в Україні перевищує цей показник у сфері матеріального виробництва. Недосконалою є технологічна структура основних фондів: на частку обладнання припадає лише 15 % загального обсягу. Останнім часом майже не відбувається відтворення основних фондів [2, с. 31];
- низьку заробітну плату викладачів, які змушені працювати в трьох-чотирьох ВНЗ одночасно, а звідси – неефективна наукова діяльність (нею реально займаються лише 20 % науково-педагогічних працівників);
- відтворення і передавання студентам неконкурентних знань;
- звільнення найбільш талановитих викладацьких кадрів;
- поширення в системі вищої освіти корупції;

Зовнішні загрози в цій сфері пов'язуємо із глобалізацією вищої освіти.

Висновки. Сформована в Україні ринкова економіка актуалізує потребу модернізації всіх економічних і суспільних процесів. Модернізацію вищої освіти актуалізують такі чинники, як превалювання людиноцентристської концепції, глобалізація, перетворення науки на найвищу продуктивну силу, становлення знанневої економіки і суспільства, побудованого на знаннях, формування європейського освітнього простору і посилення конкуренції.

Поява ринку освітніх послуг (РОП) супроводжувалась значною лібералізацією попиту, пропозиції, ціноутворення. Держава є повноправним суб'єктом РОП, важливими завданнями якої є створення правового поля для функціонування РОП, захист конкуренції, регламентація ціноутворення на освітні послуги, сприяння становленню відповідної інфраструктури, збалансування ринку освітніх послуг і ринку праці.

Ринок освітніх послуг Львівської області є достатньо розвиненим і, попри існуючі проблеми, має добрі перспективи. Для реалізації освітньо-наукового потенціалу цієї області треба, зокрема, стимулювати суб'єктів господарювання до участі в фінансуванні навчання і науково-дослідних робіт у вузівському секторі, активізувати наукову діяльність ВНЗ, відреагувати порядок ціноутворення

на освітні послуги. Важливою умовою є вдосконалення форми статистичної звітності, що дасть змогу володіти повною і достовірною інформацією про надання платних послуг ВНЗ. На основі цього можна буде не лише контролювати їх діяльність, а й оцінити підприємницький потенціал, щоб оптимізувати бюджетні видатки на освіту. Держава має забезпечити доступність і високу якість підготовки фахівців, а економічні механізми у цій сфері мають спиратись на стабільне і прогресивне законодавство і мінімально бути об'єктом державного впливу.

На рівень розвитку освіти впливає низка загроз. Якщо належним чином проаналізувати загрози, і знайти відповідні шляхи їх подолання, то тоді ринок освітніх послуг буде функціонувати у більш позитивному і перспективному напрямі як для України, так і для Львівської області.

Підсумовуючи подане, можна стверджувати, що основними передумовами для створення ефективної системи ринку освітніх послуг, для чіткої взаємодії її структурних елементів, їх розвитку та вдосконалення необхідним є врахування дії загальних та специфічних для цього ринку факторів. Для цього необхідно розраховувати ступінь їх впливу на розвиток ринку освітніх послуг та створювати економічні прогнози на довготривалу перспективу, що дасть змогучасно приймати раціональні управлінські рішення як на рівні держави, області, району, так і на рівні окремого навчального закладу.

Література

1. Головне управління статистики у Львівській області. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/>.
2. Данилишин Б. Ринок освітніх послуг: основні тенденції та шляхи модернізації / Б. Данилишин, В. Куценко // Україна: аспекти праці. – 2005. – № 8. – С. 28-34.
3. Куценко В.І. Соціальна сфера: реальність і контури майбутнього (питання теорії і практики) : монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України Б.М. Данилишина / РВПС України НАН України. – Ніжин : ТОВ "Видавництво "аспект-Поліграф", 2008. – 818 с.
4. Статистичний зб. "Заклади освіти у Львівській області". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/publ/2012/ZB202011Y12.pdf>

Васильчак С.В., Гуменчук М.М. Рынок образовательных услуг Львовской области в системе экономической безопасности государства

Графически представлена современная образовательная система Украины и в соответствии с ней проанализировано развитие каждой сферы системы образования во Львовской области, в частности это: дошкольные учебные заведения, общеобразовательные учебные заведения, профессионально-технические учебные заведения и высшие учебные заведения, определены важнейшие внешние и внутренние угрозы в сфере образовательных услуг в контексте экономической безопасности государства и предложены альтернативные пути создания эффективной системы рынка образовательных услуг.

Ключевые слова: образование, рынок образовательных услуг, образовательная система, угроза.

Vasil'chak S.V., Humenchuk M.M. Market of educational services in Lviv region in the economic security

The article graphically presented modern education system in Ukraine and in accordance with its analysis of the development of each of the areas of the education system in the Lviv region, in particular: preschool education, general education, vocational education and higher education, defined the major internal and external threats in the provision of education in the context of economic security and suggests alternative ways of creating an effective system of educational services.

Keywords: education, education market, education system threat.

УДК 369.06(477)

Ст. викл. З.Р. Коста, канд. екон. наук – Львівська КА

ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ СОЦІАЛЬНЕ МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Розглянуто основні принципи здійснення загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування. Висвітлено недоліки та переваги впровадження державного соціального медичного страхування. Виділено основні причини, що перешкоджають впровадженню обов'язкового соціального медичного страхування в Україні. Запропоновано напрями активізації розвитку загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування в Україні.

Ключові слова: загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування, соціальне страхування, медичне страхування, фонд медичного страхування.

Основним стратегічним кроком у реформуванні вітчизняної системи охорони здоров'я є впровадження обов'язкового медичного страхування. Уряд держави вже більш як 10 років готується до запровадження системи обов'язкового медичного страхування: підготовлено відповідну законодавчу базу, яка гарантує громадянам право на обов'язкове медичне страхування, розроблено кілька проектів законів про обов'язкове медичне страхування. Проте існує низка чинників, які гальмують впровадження загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування (ЗОДСМС), створення належної системи охорони здоров'я в Україні.

Основні проблеми розвитку загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування в Україні розглянуто в наукових працях багатьох вчених, науковців. Найбільш відомі із них – це К. Верещагіна, С. Осадець, Є. Поліщук, В. Єрмілов, С. Осадець, Т. Ротова, Т. Яковлева, М. Шаварина, М. Шолота та інші. Проте у наукових працях цілісне та системне розкриття сучасних проблем впровадження загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування не набуло свого відображення.

Метою дослідження є виявлення основних причин, які гальмують впровадження в Україні загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування та наведення пропозицій щодо активізації згаданої форми медичного страхування.

Загальновідомо, що сучасна система соціального захисту населення включає три основні елементи: соціальне страхування, соціальне забезпечення і бюджетну систему охорони здоров'я. Проте на сьогодні система охорони здоров'я України знаходиться на небезпечно низькому рівні. Експерти вбачають причину її незадовільного стану в недостатньому фінансуванні галузі, в недосконалому законодавстві, застарілій моделі медичної освіти. На потреби охорони здоров'я в останні роки виділяють 2,6-3,2 % ВВП країни. Водночас, відомо, що за показника менше ніж 5,0 % медична галузь фактично неідедатна. Фінансування з державного бюджету щорічно збільшується, але це не впливає на зниження негативних тенденцій у стані здоров'я населення (наприклад, у 2010 р. на 13,5 %, тобто на 800 млн грн). У країні продовжується свідомо утримуватись неефективна і неідедатна система охорони здоров'я, яка не задовольняє ані хворих, ані медиків [1].

Прийнятий Верховною Радою у другому читанні проект Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування" мав би ви-